

DE WRAAK VAN DE RIJKEN?

‘De strijd is gestreden en de rijken hebben gewonnen.’

Pieter Hoekstra

*‘Er woedt nog steeds een klassenstrijd...
...en het zijn de rijken die winnen.’
Warren Buffett, multimiljardair*

Jean-Louis Servan-Schreiber, journalist, mediamagnaat, filosoof en oligarch sprak met de journalist Henk van der Aa en ziet sinds 2000 een rijkdomsexplosie. Zelf een van de allerrijksten is hij bezorgd, omdat de rijkste 85 mensen ter aarde nu de halve planeet bezitten. ‘Zij hebben evenveel als de 3,5 miljard armste mensen samen.’ Sinds het begin van de crisis in 2008 ging in Amerika 95% van de groei naar de 1% rijksten. In Nederland is 40% van alle rijkdom in handen van 1,3% van de bevolking.

PATHOLOGIE VAN DE TIJDGEEST

Elk tijdvak heeft zijn eigen ziektebeeld. De pathologie van de tijdgeest, noemt Viktor Frankl dat. Meestal is de ziekte niet zo dramatisch, hooguit wat neurotisch. Soms bijna charmant. Freud merkte in zijn tijd op dat vrouwen vaak flauw vielen als er iets naar boven kwam dat als gênant werd ervaren. Sommigen wijten het aan de strakke korsetten toen. In de tijd van de stomme Hollywoodfilms zag je het vaak op het scherm voorbijkomen. Opmerkelijk is dat het flauwvallen meestal zo gebeurde dat een ridderlijke man voldoende dichtbij bleek om een slordige val te ondervangen. Anders was de waanzin die via een crisis tussen twee wereldoorlogen bijna uitliep op een totale ondergang. Na de wederopbouw zien we weer een mild ziektebeeld: de zondagsneurose. Het is een teken van verveling, maar eronder ligt een diepere crisis. ‘Waar leef ik eigenlijk voor?!’

NEUROSE OF PERSOONLIJKHEIDSTOORNIS?

Zelf ben ik nog aan het uitvinden welk ziektebeeld nu het best van toepassing is op onze tijd. Natuurlijk, meestal kun je zo iets pas achteraf vaststellen. Het is voer voor historici. Toch moeten juist beleidsmakers hierover nadenken. Gisteren ligt vast en is niet meer te veranderen; morgen ligt nog open; enkel vandaag kunnen we wat doen! Ik stel me zelf de vraag of we nu in een tijd zitten van soms lastige, maar verder milde neurosen of dat toch de ernstige persoonlijkheidsstoornissen overheersen.

Kort geleden sloten Denker des Vaderlands René Gude, schrijver Daan Heerma van Voss en Arie Boomsma zichzelf op voor een Ritalin-experiment. Zij wilden wel eens ervaren wat dit met je doet. In Nederland werden in 2000 178.000 recepten voor Ritalin afgegeven. In 2005 was dat aantal gestegen tot ongeveer 350.000 en in 2010 werd het bijna een miljoen maal voorgeschreven, meestal vanwege ADHD, een soms hinderlijke, maar eigenlijk ook wel weer charmant probleem. Ik ken enkele kunstenaars en schrijvers die het er goed op doen. Toch bevestigt Servan-Schreiber mijn huiver dat we ook rekening moeten houden met een veel dieper ingrijpende ziekte van de tijdgeest. Het meest passende beeld lijkt dan wel dat van de psychopaten te zijn. Vergis u niet, dat zijn niet de charmante ‘Dexters’ van de gelijknamige TV-serie of de mislukte exemplaren die tot enge seriemoordenaars worden. Nee, het gaat hier om *Snakes in Suits*, zoals organisatie-psycholoog Paul Babiak hen in zijn boek noemt; of vrij naar de oude Romein Plautus: *Homo homini lupus*, de mens is een wolf voor zijn medemens, dat het duo Scorsese - Dicaprio ons behoorlijk dubbelhartig voorhoudt. Het gevoel dat mij bij hun *Wolf of Wall Street* het meest blijft hangen is: ‘Wat is het heerlijk om mensen te bedriegen!’

TURN, TURN, TURN

Servan-Schreiber ziet het niet meer goedkomen: ‘De strijd is gestreden en de rijken hebben gewonnen.’ ‘Een kleine toplaag wist in de afgelopen 30 jaar alle macht naar zich toe te trekken en laat dit niet meer los. Ze zijn niet meer af te remmen.’ Ach, zei de Prediker in dat hele oude Boek al niet: ‘Wie van geld houdt, kan er niet genoeg van krijgen. Wie verzot op rijkdom is, is altijd op meer gewin belust.’ Maar diezelfde Prediker houdt ons tegelijk voor dat er voor alles een tijd is, zo prachtig verwoord door de onlangs overleden Pete Seegers met zijn ‘Turn, turn, turn’. Inderdaad, alles heeft zijn tijd onder de zon – ook elke ziekte van de tijd.